

Nr 126.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inköp av mark och uppförande därå för postverkets räkning av tillbyggnad till telegrafhuset i Borås; given Stockholms slott den 24 februari 1928.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

C. Meurling.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1928.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Meurling anför:

I innevarande års statsverksproposition har Kungl. Maj:t (utgifter för kapitalökning, punkt 4) föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, för inköp av mark och uppförande därå för postverkets räkning av tillbyggnad till telegrafhuset i Borås för budgetåret 1928—1929 beräkna ett reservationsanslag av 213,000 kronor.

Sedan utredningen i detta ärende numera slutförts, anhåller jag att få underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning.

I den skrivelse av den 2 december 1927, varmed *generalpoststyrelsen* framlagt förslag till nyssnämnda markförvärv och byggnadsföretag, anför styrelsen beträffande postkontorets i Borås nuvarande lokalförhållanden följande:

Postkontoret vore alltsedan år 1913 inrymt i telegrafverkets då nyuppförda fastighet därstädes. Postkontorslokalen fyllde vid denna tidpunkt alla anspråk, som kunde uppställas på densamma, även med tanke på en betydande utveckling av posttrafiken, för vilket ändamål dessutom reservutrymmen funnos.

Emellertid hade poströrelsen i Borås undergått en enastående stark, fortgående stegring, större än man haft anledning räkna med och kunnat förutse. Till följd därav visade det sig också redan inom ett 10-tal år efter postkontorets inflyttning i de nya postkontorslokalerna, att postkontoret måste beredas ökade utrymmen. För att avhjälpa de största svårigheterna erhöles vissa lokaler i fastighetens källarvåning, vilka togos i anspråk av expeditionen för paketpost. Men detta var allenast en nödfallsutväg, som icke kunde lösa lokalfrågan för någon längre tid framåt. Då posttrafiken, särskilt paketrörelsen, alltjämt visade en synnerligen stor stegring, trängde sig också spörsmålet om en mera definitiv lösning av lokalfrågan i förgrunden. För att dock så länge som möjligt undvika en dyrbar om- och tillbyggnad av fastigheten ansåg styrelsen sig kunna såsom ett provisorium under någon tid nöja sig med att erhålla till sin disposition vissa ytterligare lokaler i källarvåningen. I enlighet härmed överenskoms med telegrafstyrelsen, att de utrymmen i nämnda våning, som gränsade intill de av postkontoret disponerade, skulle få inredas för postkontorets expedition för massinlämning av paket. Arbetet med dessa lokalers iordningställande utfördes under sommaren 1926 och lokalerna togos samma år i bruk. Även efter denna utökning av lokalerna hade desamma emellertid visat sig alldeles otillräckliga, och det hade icke kunnat undvikas, att expeditionen av paket- och korsbands-post i brist på erforderligt utrymme för försändelsernas postbehandling blivit avsevärt fördröjd.

Ökningen av antalet vid postkontoret i Borås under åren 1913—1926 inlämnade vanliga paket framginge av följande tabell:

1913 .. 29,807	1917 .. 52,975	1921 .. 211,438	1924 .. 234,033
1914 .. 30,626	1918 .. 60,084	1922 .. 226,117	1925 .. 260,226
1915 .. 32,313	1919 .. 101,426	1923 .. 238,405	1926 .. 339,074
1916 .. 36,503	1920 .. 133,016		

Antalet avgående vanliga paket visade sålunda år 1926 en stegring i förhållande till år 1913 av icke mindre än 1,033 %. Ökningen av paketrörelsen vid postkontoret fortginge alltjämt och hade år 1927 varit ännu större än under föregående år. Vissa tider under året hade expeditionen för masspaket att mottaga och avsända ända upp till 2,500 paket om dagen. Paketrörelsens ökning torde således kunna betecknas såsom rent av rekordartad.

Den oerhört stora stegringen av paketrörelsen vid postkontoret förklarades därav, att ett 40-tal stora affärsföretag, som hade sin kundkrets spridd över hela landet, anlätade postkontoret för utsändandet av sina varor. Såvitt styrelsen kunnat utröna, torde icke finnas anledning antaga, att det uppsving av postpaketrörelsen, som förekommit, icke skulle vara av bestående natur. Efter den återhämtning inom handels- och näringslivet i allmänhet, som nu torde få anses hava inträtt efter krigsåren, syntes väl nämligen icke föreligga grundad anledning att räkna med en nedgång inom de verksamhetsområden, som övade inverkan på postpaketrörelsen i Borås, särskilt då handeln och industrin inom staden uppvisade en stor livaktighet och staden jämväl i övrigt utvecklats avsevärt. I sådant avseende kunde erinras, att stadens folkmängd, som år 1913 utgjorde 22,696 personer, enligt 1926 års statistik uppgick till 33,544 personer.

Vid nu angivna förhållanden torde det få anses ligga i sakens natur, att de av styrelsen vidtagna, här ovan omnämnda anordningar för källarlokaler tagande i bruk för postkontorets paketrörelse, vilka anordningar endast kunnat betraktas såsom provisoriska nödfallsåtgärder på mycket kort sikt, icke längre vore tillfyllest. Den tidpunkt vore därför nu inne, då postverket måste vidtaga mera genomgripande åtgärder för erhållande av tjänliga och tillräckliga arbetslokaler för expeditionen för massinlämning av paket. Styrelsen måste bestämt understryka, att detta nu vore oundgängligen nödvändigt för att kunna ordna postarbetet på ett tillfredsställande sätt ur såväl allmänhetens som postverkets egen synpunkt. I detta sammanhang borde heller icke förbises, att de nuvarande källarlokaler vore av sådan beskaffenhet, att de måste ur hygienisk synpunkt underkännas.

Det utrymme, som nu stode paketexpeditionen till förfogande, uppginge till allenast 175 kvadratmeter, medan för tillgodoseende av lokalbehovet för denna expedition erfordrades mer än dubbla detta utrymme.

Men även andra postkontorets expeditioner än paketexpeditionen lede av alltför knappa utrymmen. Brevbärarexpeditionen kunde ej numera bereda plats för all den personal, som sysselsattes med brevbäring. Postkontorets tre lantbrevbärare hade sålunda måst anvisas arbetsplatser i källarvåningen. Möjlighet till utvidgning av de amerikanska facken, som alla vore upptagna, förefunnnes icke, och den starka efterfrågan på dylika hade sålunda icke kunnat tillgodoses. Även för expeditionen för ankommande och avgående poster samt expeditionen för allmänhetens betjänande vore utrymmet långt ifrån tillfredsställande. För närvarande hade allenast sex expeditionsplatser för kassatjänstemän kunnat anordnas. Behovet av ytterligare kassaplatser vore vissa tider trängande, men möjlighet att tillgodose detsamma föreläge icke. Det alltigenom otillräckliga utrymmet verkade givetvis tyngande på postarbetet och förhindrade en snabb och säker expedition. Upprepade anmärkningar från allmänhetens sida, vilka måste betecknas såsom befogade, hade också framförts mot den ofta olidliga trängseln inom postkontoret och det härav förorsakade dröjsmålet vid expedieringen.

Här efterföljande statistiska sammanställning gäve en bild av den synnerligen stora stegringen av även andra poströrelsens grenar än pakettrafiken vid postkontoret:

	År 1913	År 1925	År 1926	Ökning i % 1913—1926
Summa inkomster vid postkontoret, kronor	217,850	903,479	1,008,653	363
Summa utgifter vid postkontoret, kronor	100,548	292,318	308,468	206 s
Hela antalet avgående försändelser	3,199,502	5,103,603	5,469,660	70 s s
Avgående postanvisningar	47,378	109,516	¹⁾ 107,062	126
Ankommande postförskott	17,170	55,968	66,146	285

¹⁾ Härtill böra läggas 24,140 giroinbetalningskort.

I fråga om de olika sätt, som kunna ifrågakomma till beredande av förbättrade lokaler för postkontoret, anför styrelsen:

Tidigare planer för till- och ombyggnad av telegrafhuset hade ånyo undersökts, men hade någon framkomlig väg i denna riktning icke stått att finna. Ett förslag att bereda lokaler för paketinlämning i närheten av de postförande bantågen hade förutom andra olägenheter den nackdelen, att en sådan splitt-ring av poströrelsen i Borås skulle försvåra ett rätt utnyttjande av tillgängliga

arbetskrafter och kräva större personal, icke minst i befälsställning, vilket allt skulle medföra en årlig utgiftsökning av över 8,000 kronor. Den bästa lösningen av förevarande lokalfråga vore givetvis ett fastighetsförvärv. Härutinnan gjorda erbjudanden hade emellertid visat sig medföra alltför höga kostnader. Enligt approximativa beräkningar skulle kostnaderna för uppförande av ett posthus näppeligen understiga 600,000 kronor. Då de nuvarande postkontorslokalerna i telegrafhuset, vilka särskilt iordningställts för postverkets speciella behov, icke erfordrades för telegrafverkets räkning och icke utan avsevärda och kostsamma ändringsarbeten kunde uthyras, syntes det fördelaktigast bibehålla postkontoret i nuvarande lokaler och samtidigt förskaffa kontoret ökat lokalutrymme i så omedelbar närhet som möjligt. Ett i sådant avseende framkommet förslag att förvärva och omändra en intilliggande äldre byggnad hade visat sig bliva ekonomiskt ofördelaktigare än en nybyggnad.

Styrelsen meddelar härefter, att erbjudande emellertid nu gjorts att förvärva ett intill telegrafhuset beläget mindre tomtområde jämte mellanliggande gatudel, vilket skulle möjliggöra en tillfredsställande lösning av lokalfrågan, samt anför härutinnan vidare:

Den till inköp ifrågasatta tomten, benämnd nr 1 i kvarteret Iris, hade en areal av 314 kvadratmeter och vore bebyggd med ett mindre, äldre boningshus av trä jämte en uthusbyggnad. Ägaren till ifrågavarande fastighet hade förklarat sig villig att till postverket försälja fastigheten för en köpeskilling av 45,000 kronor. Priset, som av fastighetsägaren tidigare fixerats till 52,000 kronor, kunde visserligen icke anses billigt, men, då tomtens förvärvande vore av den största betydelse för postverket, hade styrelsen ansett sig kunna godtaga den fordrade köpeskillingen. I det med ägaren träffade preliminära köpeavtalet hade föreskrivits, att avtalet vore bindande allenast under förutsättning att Kungl. Maj:t och riksdagen före den 1 juli 1928 beslöte inköp av fastigheten för postverkets räkning.

Den ovannämnda gatudelen, utgörande omkring 200 kvadratmeter av Holmsgatan mellan kvarteren Iris och Galatea, hade såsom trafikled för närvarande ytterst ringa betydelse, och något hinder syntes därför ur denna synpunkt icke böra möta mot att gatumarken toges i anspråk för byggnadsändamål. Stadsfullmäktige i Borås hade också vid sammanträde den 10 november 1927 beslutat bemyndiga drätselkammaren att med styrelsen träffa avtal rörande överlåtelse av ifrågavarande gatumark samt uppdragit åt byggnadsnämnden att upprätta det förslag till stadsplaneändring, som erfordrades för bland annat Holmsgatans igenläggning mellan nämnda kvarter och för ifrågavarande gatumarks förändring till kvartersmark. Mot sådan ändring av stadsplanen torde, enligt vad med byggnadsstyrelsen under hand förda förhandlingar givit vid handen, icke från dess sida komma att framställas någon erinran. Stadsfullmäktiges beslut i fråga om ändring av stadsplanen komme att så snart ske kunde underställas Kungl. Maj:ts prövning, så att Kungl. Maj:ts fastställelse av den ändrade stadsplanen kunde föreligga, då riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t kunde komma att taga ställning till frågan om anvisande av anslag till nu ifrågavarande markförvärv och tillbyggnad.

Priset för själva gatumarken, vilket först bestämts till 10,000 kronor, hade vid förhandlingarnas slutförande nedsatts till 5,000 kronor. Förutom köpeskillingen skulle postverket erlägga ett belopp av 7,000 kronor såsom gottgörelse till staden för bland annat kostnader, uppkommande vid den flyttning och förändring av ledningar för vatten, avlopp och elektricitet, som nödvändiggjordes av gatudelens igenläggning, ävensom för övriga utgifter vid iordningställande av gator och gångbanor invid den planerade nybyggnaden.

I fråga om den byggnad, som skulle uppföras å omförmälda tomt och gatudel, anför styrelsen:

Styrelsen hade låtit utarbete en byggnadsplan för tillbyggnad till telegrafhuset och uppdragit åt professorn E. Lallerstedt i Stockholm att i överensstämmelse därmed uppgöra förslagsritningar. Tillbyggnaden, som vore avsedd att uppföras i allenast en våning och i sin helhet komme att innehålla en sammanlagd golvyta av cirka 500 kvadratmeter, skulle bestå av ett större expeditjonsrum för inlämning av masspaket, en mindre lokal för mottagning av s. k. ströpaket, ett expeditjonsutrymme för sortering av paketpost samt ett utrymme för postkontorets motorfordon.

Ur arkitektonisk synpunkt komme den planerade tillbyggnaden att te sig tilltalande, då densamma utan några störande moment anslöte sig till telegrafhuset, samtidigt som den torde försköna stadsbilden i ej ringa grad. Byggnaden bleve för postkontoret synnerligen lämplig därigenom, att postkontoret skulle erhålla de nya lokalutrymmena sammanförda i ett enda plan och direkt förbundna med postkontorets övriga lokaler. Med det sålunda ökade lokalutrymmet komme postkontoret, som för närvarande disponerade ett golvutrymme av något mer än 500 kvadratmeter, att erhålla en sammanlagd golvyta av omkring 1,000 kvadratmeter. Härigenom bleve det möjligt att möta även en högst betydande ytterligare ökning i såväl paket- som övrig posttrafik.

Enligt av professorn Lallerstedt uppgjorda kostnadsberäkningar skulle kostnaderna för den planerade tillbyggnaden belöpa sig till 156,000 kronor. Sammanlagda kostnaden för tillbyggnaden och för byggnadsmarken uppginge alltså till 213,000 kronor. Mot ifrågavarande kostnadsberäkningar ävensom tillbyggnadens utförande i överensstämmelse med de uppgjorda ritningarna hade byggnadsstyrelsen i avgivet yttrande förklarat sig intet hava att erinra.

I samband med nu planerade byggnadsarbeten hade generalpoststyrelsen för avsikt att låta utföra en del omändringsarbeten i den nuvarande postkontorslokalen. Genom borttagande av en del väggar och ändrad disponering av utrymmena bleve det möjligt att bättre än hittills utnyttja lokalen. Enligt vad styrelsen inhämtat mötte från telegrafstyrelsens sida intet hinder mot de ifrågasatta omändringarna av postkontorslokalen. Kostnaderna för ifrågavarande ändrings- och reparationsarbeten, som komme att utföras i samråd med telegrafstyrelsen, vore icke av beskaffenhet att böra bestridas av särskilt anvisade medel utan borde, alldenstund arbetena avsåge omändring och iordningställande av förhyrd postkontorslokal, gäldas av verkets egna driftmedel.

Generalpoststyrelsen hemställer därför, att för inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 1 i kvarteret Iris och den del av Holmsgatan, som är belägen mellan kvarteren Iris och Galatea, allt i Borås, samt för uppförande för postverkets räkning å nämnda markområden av en tillbyggnad till telegrafhuset i Borås måtte för budgetåret 1928—1929 anvisas 213,000 kronor.

1927 års besparingsnämnd har avgivit utlåtande den 3 januari 1928 samt därvid funnit behov av lokalutvidgning för ifrågavarande postkontor föreligga och det föreliggande förslaget utgöra en ändamålsenlig lösning av lokalfrågan. Beträffande vissa detaljer har nämndens granskning givit anledning till följande erinringar:

Då tillbyggnaden hade en väsentligt annan karaktär än telegrafhuset och endast utfördes i en våning, syntes det ej föreligga tillräcklig anledning att av hänsyn till sistnämnda byggnads utseende nedlägga onödigt stora kostnader på nybyggnadens yttre. Dennas läge ställde ej heller några krav på dyrbart utförande.

De besparingar, som kunde göras i avseende å byggnadens yttre, hänförde sig främst till utbyte av kalksten i fasader och taklister mot betong, som putsades och avfärgades. Vidare borde till barriärplintar kunna i stället för kalksten användas kryssharnad betong. Jordfyllningen å taket borde utgå, då plantelandet av träd härstädes vore överflödigt och kunde komma att medföra ökade underhållskostnader. Även en del andra mindre åtgärder i besparingsssyfte beträffande byggnadens yttre torde kunna genomföras.

I byggnadens inre kunde golvet — i stället för med järnbalkar och armering — utföras med ett cirka 15 cm. tjockt betongunderlag, lagt direkt på den beredda marken och försett med stöd av erforderligt antal pålar.

Till sistnämnda liksom övriga pålar kunde, i likhet med vad som torde hava tillämpats vid telegrafhusets byggande, användas träpålar, som med sin överkant stode under vattenytan i den förbiflytan å och som överbyggdes med betong. De i generalpoststyrelsens förslag upptagna pålarna syntes däremot avse betongpålar.

Därest ovan angivna förenklingar i utförandet iakttoges, ansåge besparingsnämnden, med stöd jämväl av kostnadsberäkning av en erfaren och betrodd byggmästare på platsen, att byggnadskostnaden borde kunna nedsättas till 130,000 kronor.

I anledning härav har *byggnadsstyrelsen* med utlåtande den 26 januari 1928 överlämnat ett av chefen för styrelsens byggnadsbyrå avgivet yttrande, däri anföres:

Vid tidigare granskning å byggnadsbyrån av den beräknade kostnaden, 156,000 kronor, för byggnadsföretaget hade framhållits, att denna summa och särskilt den däri ingående posten för värmeledningsanläggning vore väl knappt beräknad samt att, därest vid utbudande av entreprenad de beräknade kostnaderna skulle visa sig otillräckliga, förenklingar måste vidtagas, i första hand avseende naturstenens å fasaderna ersättande med på lämpligt sätt ytbehandlad betong. Att dessa förenklingar icke direkt föreslagits berodde på att från stadens sida uttalats önskemål om ett såvitt möjligt tilltalande utseende å byggnaden. Mot besparingsnämndens förslag till dylik förenkling, vilket torde medföra en kostnadsbesparing av 8,000 å 9,000 kronor, vore sålunda intet att erinra; dock syntes denna besparing på grund av de knappt beräknade värmeledningskostnaderna böra minskas till högst 6,000 kronor.

Jordfyllningen å taket måste bibehållas eller ock ersättas med annat lämpligt isoleringsmaterial för hindrande av värmeutströmningar genom den stora takytan. Denna jordfyllning hade sålunda förutsatts vid beräkningen av värmeledningsanläggningen, och kostnaden för densamma kunde icke avräknas.

Den av besparingsnämnden föreslagna åtgärden att ersätta det föreslagna bjälklaget under lokalerna med ett cirka 15 cm. tjockt betongunderlag vore icke tillfredsställande. En sådan åtgärd tarvade för att förhindra att lokalerna bliva osunda och sålunda som expeditjonslokaler oanvändbara, att golvkonstruktionen gjordes med dubbla betonglag med noggrann isolering med äkta asfaltfilt i flera lag mot jordfukt och betryggande isolering mot köld underifrån. Detta spörsmål hade jämväl övervägts vid granskningen å byggnadsbyrån, men hade ritningarna godkänts såsom angivande en mera tillförlitlig och knappast dyrare konstruktion. I detta sammanhang torde böra erinras, att ganska stor tvekan hysts rörande lokalernas ändamålsenlighet. Erfarenheten hade nämligen visat, att dylika i en våning utbredda och med plant yttertak täckta lokaler vore ganska svåra att hålla fuktfria och sunda. Alla rimliga åtgärder borde sålunda vidtagas för att göra lokalerna hygieniska och dit hörde utan tvivel den föreslagna bjälklagskonstruktionen.

Jämväl frågan angående användning av träpålar hade prövats vid förberörda granskning å byggnadsbyrån. Några uppgifter hade icke stått till buds och ej heller kunnat i hast anskaffas rörande lägsta grundvattenytan å byggnadsplatsen. Som bekant måste träpålarnas avskärning ligga på visst djup under sagda vattenyta och grundmurarna dit nedföras. Begagnades betongpålar, vilka vore oberoende av grundvattenytans läge, kunde grundmurarna göras vida lägre, i synnerhet som kallare saknades under byggnaden. Det hade emellertid varit meningen, att denna fråga skulle ytterligare prövas i samband med byggnadens uppförande och det billigaste förfaringssättet givetvis begagnas. Kostnadsskillnaden torde av ovan angivna skäl bliva ganska ringa.

För egen del har byggnadsstyrelsen instämt i chefens för byggnadsbyrån yttrande samt förklarat sig tveksam, huruvida även med den tillstyrkta förändringen i byggnadsförslaget en sänkning i det begärda anslagsbeloppet vore välbetänkt. I varje fall kunde styrelsen icke tillstyrka större dylik sänkning än med 6,000 kronor.

Att postkontoret i Borås på grund av den starka och enligt inhämtade uppgifter alltjämt fortgående stegringen i trafiken, särskilt paketrörelsen, är i trängande behov av större och i övrigt ändamålsenligare lokaler är uppenbart, varför åtgärder i dylikt syfte torde böra med det snaraste vidtagas. Av den i sådant hänseende förebragta utredningen torde framgå, att den ur såväl postal som ekonomisk synpunkt bästa lösningen av förevarande lokalfråga är att, på sätt föreslagits, uppföra en tillbyggnad till telegrafhuset å för ändamålet inköpt område. Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att ifrågasvarande förslag bringas till genomförande. Mot kostnaden för omförmälda markförvärv, 57,000 kronor, synes intet vara att erinra. Vad beträffar kostnaden för den förordade tillbyggnaden, läser det med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört icke vara tillrådligt att beräkna den till lägre belopp än 150,000 kronor. Givetvis bör vid byggnadsföretagets utförande tillses, att detta sker på så billigt sätt som möjligt, men skäliga krav på byggnadens ändamålsenlighet och lämplighet få därvid icke åsidosättas. Sammanlagt skulle alltså för ifrågasvarande ändamål erfordras ett belopp av 207,000 kronor.

Departements-
chefen.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av ovan omförmälda fastighet och gatumark i Borås samt uppförande därå för postverkets räkning av tillbyggnad till telegrafhuset i nämnda stad för budgetåret 1928—1929 anvisa ett reservationsanslag av kronor 207,000, att utgå av lånemedel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Fredric Hawerman.

